

Opleiding Creatieve Therapie Muziek: Hogeschool Zuyd

In Nederland bestaat een aantal opleidingen waar studenten hun diploma voor Creatieve Therapie Muziek en Muziektherapie kunnen behalen. In deze serie artikelen worden de karakteristieken van vier opleidingen beschreven.

Op dit moment studeren er 162 studenten de bachelor Creatieve Therapie aan de Hogeschool Zuyd te Heerlen. De vier media Dans en Beweging, Drama, Beeldend Vormen en Muziek worden hier aangeboden. Hiervan hebben 36 studenten gekozen voor het medium muziek. Gemiddeld starten er elk jaar 12 studenten in het eerste jaar en studeren er 8 studenten af*.

Geschiedenis

De vierjarige HBO opleiding is ontstaan vanuit de oudere Mikojel opleiding (samenvoeging van Middeloo, Kopse Hof en Jelburg) (Welten, persoonlijke mededeling, maart 2009).

Het docententeam van Mikojel heeft de haalbaarheid en inhoud van een studie Creatieve Therapie (destijds KT) onderzocht en vervolgens een curriculum ontwikkeld. In 1984 startte de eerste lichte creatieve therapie.

De opleiding werd in 1998 voor het eerst geaccrediteerd en in 2004 kwam de opleiding uit de accreditatie als beste van de drie erkende opleidingen Creatieve Therapie*.

Naast de bacheloropleiding wordt in Heerlen sinds 2004 ook de Masteropleiding Vaktherapieën aangeboden (KenVaK, z.d).

Visie

De kern van de visie "de kracht van het medium" is in de loop der jaren onveranderd gebleven. Het handelen IN het medium biedt inzicht in problematiek en leidt tot nieuwe ervaringen en mogelijkheden die de cliënt gaande weg in zijn handelen buiten de therapie kan integreren.

Verandering heeft plaatsgevonden op het gebied van ontwikkeling van nieuwe onderwijsconcepten, aansluiting bij maatschappelijke ontwikkelingen (bijvoorbeeld van aanbodgericht naar vraaggericht) en

professionalisering middels onderzoek.

Het nieuwe boek van Henk Smeijsters "De kunsten van het leven" (2008) vormt een duidelijke onderbouwing van de oorspronkelijke visie op het medium. Echter nu verdiept door theoretische onderbouwing (Stern en anderen) met betrekking tot de werking van het medium. De kern blijft dus overeend. De uiterlijke vorm, zowel in het onderwijs als in de praktijk blijft in groei*.

"Binnen de opleiding CT wordt onder 'methodiek creatieve therapie' verstaan: een op basis van praktijkonderzoek en theorievorming samenhangend geheel (EBP = Evidence Based Practice) van diagnostiek, indicaties, doelstellingen, methoden en technieken, bedoeld voor het behandelen en begeleiden van cliënten met specifieke psychische stoornissen en handicaps, uitgaande van het therapeutische werken in het kunstzinnige medium" (Hogeschool Zuyd, 2008, p. 9).

"Het ontwikkelen van een therapeutische attitude vereist een intensieve scholing en neemt daarmee een groot gedeelte van de opleidingstijd in beslag. Tevens is het zo dat het werkveld van de creatief therapeut zeer breed is, zowel letterlijk (...) als in visies ten aanzien van hulpverlening. Op het gebied van kennis en inzicht vanuit de theoretische vakken is daarom gekozen voor een basisprogramma vanuit een eclectische invalshoek" (Hogeschool Zuyd, 2008, p. 12).

De didactiek en toetsing (met simulaties) binnen de opleiding zijn competentiegericht.

Het onderwijssysteem heeft als doel een integratie te realiseren tussen praktijkkennis en theorie. Het gaat erom dat de studenten de werkmodellen die ze in hun stage en simulatieoefeningen tegenkomen onderbouwen met behulp van vakliteratuur, onderzoeksartikelen en uitwisseling met vaktherapeuten en medestudenten. Ze worden aangezet tot EBP en praktijkonder-

zoek zodat ze hun eigen werkmiddel kunnen verbeteren*.

Inhoudelijke invulling

Binnen de opleiding wordt gewerkt met een aantal pijlers van Henk Smeijsters: Het *CT-molecuul*, welke als kapstok alle onderdelen van het Creatief Therapeutisch beroep bevat, *de indicatiestelling*, waarbij interventie, diagnose, effect en rationale worden uitgewerkt, *verschillende werkwijzen* (supportief, orthopedagogisch, palliatief, re-educatief, reconstructief), welke richting geven aan de behandeling, en als achterliggend verklaringsmodel het *analoge-procesmodel*, waar vanuit er gewerkt wordt aan het kernzelf in het 'present moment' en waarbij de muzikale vorm analoog is aan de innerlijk gevoelde vorm*.

Er wordt veel gebruik gemaakt van improvisatievormen en Bruscia technieken in de (vanuit eclectische invalshoek) muziektherapeutische methoden die de studenten leren. Belangrijke namen in verband met de gebruikte psychologische modellen zijn: Frits Hegi, Bruno Paul de Roeck, Karin Schumacher en Ingeborg Bos*.

Curriculum

De eindtermen van de opleiding, ook wel startkwalificaties genoemd, vormen het uitgangspunt voor het curriculum. De opleiding is bezig deze eindtermen opnieuw te beschrijven aan de hand van het nieuwe Landelijk Opleidingsprofiel 2008.

Studenten moeten per week 40 uur besteden aan hun studie. Gemiddeld krijgen ze 12 contacturen per week les. De rest van de uren, naast de stage-uren, zijn zelfstudie uren welke zijn georganiseerd door middel van beschreven opdrachten die geïntegreerd zijn in verschillende onderwijsmodules*.

Deze modules zijn verdeeld over vijf onderwijslijnen, te weten: Beroepsvaardigheden (BV) met de modules: Sociale Vaardigheden, Groepsdynamica, Onderzoek en

Rapporteren, EBP en Onderzoek, Beleid en Organisatie, Beroeps-ethiek, Praktijkgericht Onderzoek, Afstudeerproject.

Medium en Praktijk met de modules: Beroepsgerichte Basisvaardigheden en Toegepaste Medium Vaardigheden, Zelf Ervaring in het Medium, Stage Praktijkbegeleiding, Terugkomweken, Hoofdmedium.

Beroepsprofilering met de modules: Inleiding in de Psychologie, Ontwikkelingspsychologie, Levensloopsychologie, Sociologie, Supervisie, Projectpresentatie.

Diagnostiek-Indicatie-Methodiek (DIM) met de modules: Psychopathologie, Hulpverleners, Methodisch werken, Vaktherapie bij Ontwikkelingspsychopathologie, Vaktherapie bij Stemnings- en Angststoornissen, Vaktherapie bij Persoonlijkheidsstoornissen cluster B, Indicatiegericht werken, Integratieve Methodiek.

Persoonlijke en professionele ontwikkeling (PPO) met de modules: Oriëntatie op de Opleiding, Snuffelstage, Gastdocentdagen, Stagevoorbereiding 2^e jaar, Studiebegeleiding, PPO en Medium.

Deze onderwijslijnen zijn qua inhoud breder dan 'vakken', lopen van jaar 1 t/m 4 en zijn afgeleid uit het beroepsprofiel (Hogeschool Zuyd, 2008, p. 52-55).

In het *eerste jaar* volgen de studenten een snuffelstage en hebben ze gastdocentdagen. In het *tweede jaar* is er een niet-therapeutische stage van een halve dag in de week (30 weken), waarbij het er vooral om gaat dat de studenten hun medium muziek inzetten. Een stage van 10 maanden, fulltime, volgt in het *derde jaar*. De studenten lopen mee, doen mee en geven zelfstandig therapie, onder begeleiding van hun stagebegeleider. Deze stagebegeleider heeft of Creatieve Therapie gestudeerd aan een erkende opleiding, of Orthoagogische Muziekbegeleiding aan het conservatorium INHOLLAND te Alkmaar.

In dit jaar krijgen de studenten supervisie van ervaren vakdocenten, waarvan er drie op weg zijn om hun registratie als supervisor te behalen. Binnen supervisie wordt gewerkt aan persoonlijke leerdoelen die de studenten zelf opstellen.

In het *vierde jaar* kiezen de studenten een mediumgerelateerde minor welke 10 weken duurt, waarbij ze zich kunnen verdiepen in hun eigen medium en/of een ander medium, en hun persoonlijke leerdoelen. Ook maken ze in hun laatste jaar

een keuze uit drie soorten onderzoeksmethoden. Omdat de HBO opleiding niet van de studenten verwacht dat ze op expertniveau een onderzoek kunnen ontwikkelen, zorgt ze voor een stappenplan op gebruikersniveau. De studenten kunnen aan de hand van dit kader zelf een onderzoek uitvoeren. Dit eindproject wordt afgesloten met een scriptie en een presentatie*.

Muziek

"De vaardigheden die de student in het medium opdoet zijn vooral die vaardigheden die nodig zijn om in de latere beroepspraktijk als behandelaar te kunnen functioneren. Daarmee spreekt de opleiding uit dat de beheersing van het medium in een bepaalde betekenis moet worden gezien, namelijk beheersing van de therapeutische mogelijkheden en niet artistiek- esthetische beheersing. Het zorgvuldig toepassen van het medium in therapeutische situaties vereist 'kennis van binnen uit' van het medium" (Hogeschool Zuyd, 2008, p. 11).

In de preselectie, onderdeel van de toelating, wordt naar het muzikale totaalbeeld van de student gekeken: is er affiniteit met muziek, zijn er genoeg technische en improvisatorische basisvaardigheden en is er genoeg mogelijkheid tot ontwikkeling?*

In het eerste jaar krijgen de studenten (in groepsverband) één uur per twee weken gitaarles, één uur per twee weken pianoles en één uur per week les in percussie / melodisch slagwerk / eigen instrument / zang. De lessen zijn gericht op ambachtelijke vaardigheden, creativiteit en improvisatie. Tevens is er veel aandacht voor zelfverving in het medium muziek: het gaat hier om het aan den eigen lijve ervaren van beroepsgerelateerde werkvormen t.b.v. het persoonlijke professionele proces; (zelf)reflectie speelt hierbij een wezenlijke rol.

In het vervolg van de studie zijn de lessen (minder in frequentie) vooral gerelateerd aan leervragen uit de praktijk, specifieke stoornissen/ziektebeelden en oefenen de studenten met het aanbieden van muzikale werkvormen en het plegen van interventies.

In het eerste, tweede en vierde jaar kunnen de studenten gebruik maken van bijscholing, intern aangeboden en vaak individueel, op gebied van vaardigheden op piano, stem en muziektheorie.

Docenten

Het team van de opleiding Creatieve Therapie Muziek bestaat uit de docenten Juliane Tissen, Kathinka Poismans, Harry van den Born en Huub Ehlen. De twee laatst genoemden zijn actief betrokken geweest bij de opbouw en ontwikkeling van de opleiding.

Kathinka Poismans is lid van de kenniskring Kennisontwikkeling Vaktherapieën (KenVaK). Juliane Tissen is verbonden aan KenVaK vanuit de second circle. In deze kenniskring werken de Hogeschool Zuyd, de Hogeschool Utrecht en het ArtEZ Conservatorium Enschede samen (KenVaK, z.d).

Juliane Tissen is op dit moment bezig met een onderzoek naar leertherapie, supervisie en zelfverving in verschillende opleidingen. Na gewerkt te hebben in de volwassenen psychiatrie, gehandicaptenzorg en het speciaal onderwijs is ze nu werkzaam in haar eigen praktijk*.

Kathinka Poismans werkt in haar eigen praktijk met kinderen met autisme en is bezig met haar promotieonderzoek "de betekenis en het gebruik van de parameter 'klank' in muziektherapeutische interventies" (KenVaK, z.d).

Henk Smeijsters, lector van KenVaK, geeft lessen over diagnostiek, indicatie, methodiek, het CT-molecuul, het analogo-proces model, onderzoek en werkwijzen.

In de werkveldcommissie, waar de directeur, creatieve therapie docenten en creatief therapeuten samenwerken, wordt gebruik gemaakt van feedback uit het werkveld, zodat de praktijk nauw verbonden blijft bij nieuwe ontwikkelingen in de opleiding.

De volgende accreditatie zal in mei 2009 plaatsvinden*.

*Marijn Batelaan
studentlid@nvmt.nl
maart 2009*

Bronnen:

- Hogeschool Zuyd (2008). *Studiegids CT '08-'09*.
- Hogeschool Zuyd (2008). *Module overzicht CT '08-'09*.
- KenVaK (z.d). Laatst geraadpleegd op 6 maart 2009. *Website: <http://kenvak.hszuyd.nl/>*

* (Tissen, persoonlijke mededeling, december 2008)